

DES DEL DOLOR MÉS PROFUND I LA SACSEJADA MÉS BRUTAL

“Qui pot ser tan criminal?” preguntava F. Onega a *La Vanguardia* a l’endemà del 11M. Sospito que la resposta a aquesta pregunta és tan senzilla com estremidora: gairebé qualsevol de nosaltres, si se’ns posa en la situació adequada. Una situació que pot ser de desesperació, de fanatisme, de por o d’idolatria del propi poder o de la pròpia riquesa. I avui, gairebé tot el gènere humà està en aquestes situacions.

La filosofia s’ha preguntat de vegades per què una bona part dels supervivents d’Auschwitz va acabar suïcidant-se i, després d’haver sobreviscut a l’Holocaust, no sobrevisqueren al seu record. La raó la va donar un d’ells (Primo Levi): allò que va morir a Auschwitz va ser simplement l’home. No Déu, que ja era mort, o sis milions de jueus. Simplement l’home. A Auschwitz assistírem a un gran eclipsi de la raó que s’ha fet crònic i reapareix cada cop que la tecnologia i l’organització són posades al servei de la barbàrie.

Això ens obligava a no viure ni parlar mai d’esquenes a Auschwitz. I això és el que no hem sabut complir. Amb l’Afganistan, Iraq, Uganda, Rwanda, Sierra Leone, Txetxènia i altres noms del passat recent, amb uns 35 milions de morts de fam anuals, hem convertit el món en un holocaust global. I els que no som autors d’aquest holocaust no hi podem eludir la nostra complicitat. Un dels episodis més negres de l’Holocaust (que Israel ha tractat de dissimular o oblidar tot el possible) és el gran nombre de jueus que, per sobreviure als camps de concentració, per assegurar-se un rosegó més, per salvar allò que Curzio Malaparte va anomenar “la pell”, van traïr o van delatar els seus germans jueus. No ho esmentem ara per parlar dels jueus, sinó perquè creiem que tots els humans ens assemblem a aquells jueus còmplices menors de l’holocaust.

“Tots som... tots”

I si les coses fossin així, es seguiria una de les conseqüències que més costa d’acceptar: el terrorisme és, sens dubte, un crim horrible i sense nom, però és, a més, un símptoma. I cal que ens preguntem: un símptoma de què? En l’èsser humà hi ha tresors admirables i enormes de solidaritat i abnegació que de vegades apareixen, com en els moments següents al 11S o al 11M. La pregunta és per què només els deixem aflorar en aquests moments desesperats. I al nostre parer la resposta vindria d’una formulació que hom feia, ja fa anys, en parlar de “la violència” (llavors no era època de terrorisme sinó de guerrilles i altres revolucions): hi ha un terrorisme estructural i un terrorisme de resposta. No importa ara en quin costat estem cadascun de nosaltres. Cadascú és lliure de pensar en quin costat està; però el que de debò importa és reconèixer que estem assistint a un enfrontament de dos terrorismes. El terrorisme de la insolidaritat estructurada i el terrorisme de

la desesperació i el fanatisme. És preciós i vàlid cridar “tots som madrilenys” o “tots anàvem en aquest tren”, com s’ha cridat aquests dies. Però és molt insuficient si cada dia no cridem també: “tots som rwandesos”, “tots som d’Uganda o de Sierra Leone”, “tots som afganesos o iraquians”, “tots anàvem en aquella pastera”... I prendre seriosament aquest crit tan autèntic ens exigiria massa.

Al marge de l’autoria, encara no segura, de la barbàrie del 11M, imaginem que el dia 12M passa una altra calamitat com aquesta a Saragossa, l’endemà una altra d’igual a Còrdova, l’endemà a Barcelona... I així durant vint dies: famílies i vides trencades, nens orfes, pares sense fills, esposos sense parella, ferits que ja no poden ser ben atesos, espectacles dantescos... durant vint dies. Doncs bé: exactament això va ser la passada guerra d’Iraq, encara qualificada pels seus autors com a guerra d’alliberament d’un poble. Només que nosaltres “no érem iraquians”. Però el dolor, la desesperació, l’angoixa, la incapacitat de superar el trauma, eren els mateixos que a Atocha i succeïen a éssers humans com nosaltres i germans nostres en humanitat, a pesar de la nostra barbàrie.

Els grans valors tenen un preu

És bonic i consolador cridar “volem la pau”. Però el profeta Isaïes ja va advertir que la pau és fruit de la justícia. Vivim en un món profundament injust i no sembla que estiguem disposats a pagar el preu de la veritable pau. Una mostra d’això la palesen els mateixos mitjans de comunicació que, mentre estan informant de la tragèdia, fan eufemísticament “una pausa” i ens disparen quantitat d’anuncis on s’exalten tots els valors que acaben generant terrorismes de resposta: l’afany de supremacia, l’amor boig pel diner, el poder, i la promesa d’una felicitat inexistent. Només així funciona el sistema.

Hi ha dues frases molt certes que han de ser evocades en aquest context: la primera és d’una vella cançó de Raimon: “mans dels que maten, brutes; mans fines que manen matar”. Mirem les nostres mans fines i preguntem-nos si d’alguna manera, a llarga distància, no manen matar. La segona frase és aquella tan coneguda dels evangelis que parla de la palla a l’ull del proïsme i la biga en el propi: “perquè mires el terrorisme agressor a l’ull de l’altre i no mires el terrorisme establert en el teu?” El nostre món és una globalització dramàtica d’aquella història que va ser la d’ETA i els GAL (i que, entre parèntesi, tant va ajudar a l’ascens del PP al govern). Que cadascú es posi al lloc que vulgui: no és aquest moment de dilucidar “qui ha començat”, sinó de comprendre que tots som terroristes d’alguna manera. Potser contra la nostra voluntat... per aquesta espècie de crueltat estructural en què vivim.

La resposta a la pregunta que obria aquest escrit apareix llavors clara: qui pot ser tan criminal? Qualsevol que pensi que ell i els seus són l’eix del bé, i els altres l’eix del mal. Tant si aquest eix del bé s’empara i es fonamenta en Al·lah (“el Climent i el Misericordiós”, Déu sant!) com si s’empara i es funda en la Democràcia (que –Déu sant!– significa poder del poble).

No hem volgut entrar a discutir qui és el primer culpable. Però tampoc no volem acabar sense una paraula fraterna, però estremida, a alguns membres del govern. Quan aparegui aquest escrit ja hauran passat les eleccions. Però ens sembla maleïda l’obsessió per intentar, primer que res, que l’11M no suposi una pèrdua de vots per al PP. Demanem perdó sincerament als senyors Josep Piqué i Rodrigo Rato pels insults que ahir els adreçà un grup, a prop de la plaça de Catalunya: aquesta manera de fer només serveix per ratificar a qui és insultat i desautoritzar a qui insulta. Però, després, que se’ns permeti preguntar: Com pot una ministra d’Exteriors donar ordres a tots els ambaixadors perquè diguin i ensenyin que l’autor és ETA, quan hi ha una presumpció d’innocència que ha de durar fins que les proves siguin contundents? Com pot el senyor ministre de l’Interior qualificar de “miserable” a Arnaldo Otegui per haver dit que l’atemptat estava en la línia de Al Queda i després no demanar perdó ni retirar aquestes paraules quan ha de reconèixer que van sortint indicis en aquesta línia? Arriba a tant la idolatria del poder? Per això, de cristians a cristians, ens sentim obligats a dir: germans, vosaltres feu professió de creients, pertanyeu fins i tot a diversos Instituts Seculars, tindreu

coses admirables; però en aquest cas les vostres conductes han estat d'aquelles que van fer exclamar a sant Pau: 'per la vostra causa és blasfemat el Nom de Déu entre les gents'. No ho oblideu germans, perquè això és molt seriós.

A tots els afectats per aquesta barbàrie els voldríem oferir una paraula d'esperança. Sabem que aquest món, malgrat la seva plena autonomia i a pesar de l'enorme presència del mal que hi ha en ell, no deixa d'estar últimament a les mans de Déu. Els cristians creiem que aquesta vida no és la nostra morada definitiva, sinó només un camí cap a la Vida Plena. Per això sant Pau s'atrevia a escriure als seus cristians: germans, volem que sapigueu què serà dels qui han mort, perquè no us entristiu com fan els altres, els qui no tenen esperança. Tal com creiem que Jesús morí i ressuscità, també creiem que Déu s'endurà amb Jesús els qui han mort en ell. Tant de bo us pugueu consolar mútuament amb aquestes paraules (cf. 1 Tes 4,13.14).

Consell Permanent
de Cristianisme i Justícia

(Document redactat el 13 de març de 2004, abans de les eleccions.)